

**EHDOTUS VALTIONNEUVOSTON ASETUKSEKSI VARAUTUMISSUUNNITELMAAN
SISÄLLYTETTÄVÄSTÄ SÄHKÖNKÄYTTÖPAIKKOJEN ETUSIJAJÄRJESTYKSESTÄ****Ehdotuksen tausta**

Asetuksella säädettäisiin yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden, väestön toimeentulon sekä elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistamiseen liittyvästä sähkönkäyttöpaikkojen kriittisyysluokittelusta verkonhaltijoiden häiriö- ja sähköpulatilanteita sekä poikkeusoloja varten laatimissa varautumissuunnitelmissa. Tavoitteena on turvata yhteiskunnan mahdollisimman häiriötön sähkönsaanti osana verkkohaltijan varautumissuunnitelmaa.

Viimeaikaisessa poliittisessa keskustelussa on noussut tarve turvata yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden kannalta välttämättömät toiminnot häiriö- ja sähköpulatilanteissa sekä poikkeusoloissa aiempaa yhdenmukaisemmin. Tällaisen sääntelyn tavoitteena olisi minimoida mahdollisesta sähköpulasta tai häiriöstä aiheutuvat haitat ja osaltaan edistää yhteiskunnan mahdollisimman häiriötöntä toimintaa kaikissa olosuhteissa.

Sähkötoimituksen häiriö voi tapahtua esimerkiksi sähköverkon vikaantuneen komponentin (esimerkiksi muuntajan tai muun sähköaseman komponentin vikaantuminen) tai ulkoisen häiriön tai vahingon (esimerkiksi myrskyn aiheuttama puun kaatuminen johdoille, sähkökaapelin katkeaminen maanrakennustöiden yhteydessä, sabotaasi) seurauksena. Häiriötä voi olla verkostossa samanaikaisesti useita. Näin voi käydä esimerkiksi voimakkaan myrskyn osuessa jakeluverkon alueelle. Häiriön havaittuaan verkkoyhtiö pyrkii palauttamaan sähköt asiakkailleen mahdollisimman nopeasti huomioiden palautusjärjestyksessä sähkökatkon piirissä olevien asiakkaiden kriittisyys mahdollisuuksien mukaan. Häiriöstä palautumisen kesto riippuu kuitenkin ennen kaikkea vian vakavuudesta, samanaikaisten vikojen määrästä ja käytössä olevista resursseista.

Sähköpulassa sähkön tuotanto ja tuonti ei riitä kattamaan sähkön kulutusta koko valtakunnan tasolla. Tällöin uhkana on koko sähköjärjestelmän romahtaminen. Viimekätisenä keinona tilanteen hallitsemiseksi järjestelmävastaava kantaverkonhaltija Fingrid rajoittaa sähkön kulutusta kiertävillä sähkökatkoilla. Paikalliset jakeluverkonhaltijat suorittavat kulutuksen kytkemisen irti Fingridin ohjeiden mukaisesti siten, että sähkökatkot kestävät kyseisellä alueella enimmillään pari tuntia.

Jotta jakeluverkonhaltijat saavat toteutettua Fingridin määrittelemän sähkönkäytön vähenemisen mahdollisimman luotettavasti, kytkevät jakeluverkonhaltijat kulutusta irti omalla alueellaan yleensä sähköaseman keskijännitelähtö kerrallaan. Tilanteen jatkuessa pitkään verkkoyhtiöt pyrkivät kierrättämään sähkökatkoja alueelta toiselle samalla kahden tunnin syklillä. Yksi keskijännitejohto syöttää tyypillisesti satoja pienasiakkaita, muutamaa suurempaa kuluttajaa tai näiden yhdistelmää. Yhteen johtolähtöön on monesti kytkettynä hyvin erilaisia sähkönkäyttöpaikkoja. Jos saman johtolähdön varrella on kriittinen sähkönkäyttöpaikka, jolle sähkökatkoja ei kohdisteta, ei sähköt katkea myöskään muilta johtolähdön käyttöpaikoilta. Jos sähkönkäyttöpaikkoja, joille sähkökatkoja ei voi kohdistaa, on paljon, voi tilanteen hallinta muuttua mahdottomaksi jakeluverkolle. Tällöin sähkökatkot kohdistuisivat pääosin samoille asiakkaille tai verkkoyhtiö voisi joutua katkomaan sähköjä myös kriittisiltä asiakkailta ja kriittisyysluokittelu menettäisi merkityksensä.

Suurimmat teollisuusyksiköt, kuten paperitehtaat ja muut prosessiteollisuuden kohteet ja suuret voimalaitokset liittyvät tyypillisimmin kantaverkkoon. Fingrid on pyrkinyt omissa käytännöissään välttämään sähkökatkojen kohdistamista suoraa kantaverkkoon liittyneille asiakkaille.

Tällä hetkellä jokainen verkonhaltija vastaa itse tärkeiden sähkönkäyttöpaikkojen nimeämisestä sähkömarkkinalain (580/2013) vaatimusten mukaisesti. Sähkömarkkinalain 28 § edellyttää sähköverkonhaltijoita varautumaan sähköverkkoonsa kohdistuviin normaaliolojen häiriötilanteisiin sekä mahdollisten sähkön säännöstelytoimenpiteiden täytäntöönpanoon. Sen vuoksi verkonhaltijan on laadittava varautumissuunnitelma sekä määritettävä, miten ja missä järjestyksessä sähköt palautetaan asiakkaille häiriötilanteessa. Lainsäädännössä ei ole tarkennettu sitä, minkä kriteerien perusteella verkonhaltijoiden tulee priorisoida sähkönkäyttäjiä, vaan verkonhaltijat ovat vastanneet siitä, minkä kriteerien perusteella ne priorisoivain tekevät.

Huoltovarmuuskeskuksen voimatalouspooli on laatinut ohjeistuksen yleiseksi sähkönkäyttäjien tärkeysluokitukseksi vuonna 2018. Luokittelussa on listattu elintarvikehuollon, sosiaali- ja terveydenhuollon, energianyhteiskuntahuollon, tiedotuksen ja viestinnän, teollisuustuotannon sekä julkishallinnon- ja palveluiden osalta kriittisiä sähkönkäyttäjiä. Luokittelua ei kuitenkaan ole tehty erityisesti sähkökatkoksia tai sähköpulatilanteita silmällä pitäen, vaan kyseessä on yleinen tärkeysluokitus. Eri toimintoja tai ryhmiä ei ole laitettu järjestykseen tai priorisoitu tarkemmin ja verkkoyhtiöt ovat soveltaneet ohjetta vapaasti.

Koska kriittisiä sähkönkäyttäjiä ei ole määritelty yhdenmukaisesti, Huoltovarmuuskeskus teetti 27.8.2021 päivätyn selvityksen kriittisten sähkönkäyttöpaikkojen priorisoinnista yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Selvitys tehtiin tukemaan myöhempää viranomaisohjeistusta tai säädösvalmistelua. Selvityksessä tunnistettiin erilaiset häiriö- ja keskeytystilanteet, sähköpula sekä kriisitilanteet poikkeusolot mukaan lukien, joissa sähkönkäyttöpaikkojen priorisointikriteereitä voitaisiin soveltaa.

Kriittisyysluokittelussa on tärkeää, että kriittisten käyttöpaikkojen määrä ei nouse hallitsemattoman suureksi. Tällöin esimerkiksi sähköpulatilanteessa verkkoyhtiöllä ei olisi keinoja välttää sähkökatkojen kohdistamista kriittisille asiakkaille.

Kriittisten sähkökäyttöpaikkojen määrittäminen ei kuitenkaan poista lähtökohtaa siitä, että käyttöpaikat ovat itse vastuussa varautumisestaan sähkökatkojen varalta. Jos sähkökäyttäjälle lyhyetkin sähkökatkot aiheuttavat ongelmia, tulisi käyttäjän itse hankkia tekniset ratkaisut mahdollisten katkojen haittojen poistamiseksi. Luokittelu kriittiseksi sähkökäyttäjäksi ei tarkoita, etteikö toimijan käyttöpaikan sähkö voisi joissain tilanteissa katketa, sillä julkista sähköjärjestelmää on mahdotonta rakentaa täysin toimitusvarmaksi.

Soveltuva lainsäädäntö

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (2019/941) riskeihin varautumisesta sähköalalla ja direktiivin 2005/89/EY kumoamisesta vahvistetaan säännöt jäsenvaltioiden yhteistyöstä sähkökriisien ehkäisemiseksi, niiden varmistamiseksi ja hallitsemiseksi esimerkiksi eräiden äärimmäisten olosuhteiden, kuten kovien pakkasten, helteaaltojen tai kyberhyökkäysten sattuessa. Asetuksen 11 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion suunnitelmassa riskeihinvarautumista on esitettävä kansalliset toimenpiteet sähkökriisien ehkäisemiseksi, niihin varautumiseksi ja niiden lieventämiseksi. Suunnitelmassa on muun muassa esitettävä kehys manuaaliselle kuormien irtikytkennälle ja vahvistettava olosuhteet, joissa kuormia on tarkoitus irtikytkä. Yleisen ja henkilökohtaisen turvallisuuden osalta suunnitelmassa on täsmennettävä, mitkä sähkön käyttäjäryhmät ovat kansallisen lainsäädännön mukaisesti oikeutettuja erityiseen suojeluun irtikytkemiseltä, sekä perusteltava tällaisen suojelun tarve.

Kansallisesti toimitusvarmuusasetuksen mukaisen riskienvarautumissuunnitelman laatiminen on säädetty Energiavirastosta annetun lain (870/2013) 1 §:n 4 momentissa Energiaviraston tehtäväksi.

Meneillään olevista EU-tason säädösuudistuksista olennainen on myös komission direktiiviehdotus kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä (COM (2020) 829). Direktiiviehdotuksen tarkoituksena on parantaa välttämättömien palvelujen tarjontaa sisämarkkinoilla toimilla, jotka ylläpitävät ja parantavat yhteiskuntien kannalta kriittisten toimijoiden häiriönsietokykyä. Ehdotus edellyttää, että EU-maat määrittävät kriittisen infrastruktuurin kriisinkestävydestä vastaavat viranomaiset, arvioivat elintärkeät toimintonsa ja nimeävät kansallisesti merkittävät kriittiset infrastruktuuri- ja palvelutoimijat yhteisten kriteerien pohjalta. Direktiiviehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden olisi laadittava strategia kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvyn varmistamiseksi.

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) tarkoituksena on poikkeusolojen ja niihin verrattavissa olevien vakavien häiriöiden varalta turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot ja niihin liittyvät tekniset järjestelmät (huoltovarmuus). Lain mukaan huoltovarmuuden kehittäminen ja varautumistoimien yhteensovittaminen kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle (4 §). Huoltovarmuuden kehittämistä ja ylläpitoa varten on Huoltovarmuuskeskus, jonka tehtävänä on muun muassa kehittää julkishallinnon ja elinkeinoelämän yhteistoimintaa huoltovarmuusasioissa sekä varmistaa huoltovarmuuden kannalta elintärkeiden teknisten järjestelmien toimivuus (5 ja 6 §). Poikkeusoloissa asetusehdotuksen mukaisista menettelyistä voidaan poiketa valmiuslain (1552/2011) nojalla.

Valtioneuvoston päätöksessä (1048/2018) huoltovarmuuden tavoitteista on todettu, että huoltovarmuustoiminnan painopistettä suunnataan lisääntyvästi kriittisen infrastruktuurin toimintakyvyn varmistamiseen materiaalisen varautumisen lisäksi. Energiansaannin varmistaminen on yksi päätöksessä mainituista kriittisen infrastruktuurin erityisistä painopisteistä.

Huoltovarmuuden tavoitteista annetussa valtioneuvoston päätöksessä erikseen käsitellyt kriittisen tuotannon ja palveluiden sektoreita ovat vesihuolto, teollisuus, infrastruktuurin rakentaminen ja kunnossapito, elintarvikehuolto, sosiaali- ja terveydenhuolto ja lääkehuolto sekä jätehuolto. Useiden kriittisten sektoreiden osalta päätöksessä on otettu huomioon riippuvuus energiasektorista ja sähkönjakelusta. Esimerkiksi vesihuollon osalta on todettu, että vesihuoltolaitokset varautuvat muun muassa energian saannin häiriöihin ja toisaalta myös selvittävät yhteistyössä energiatoimittajien kanssa edellytyksiä luoda järjestelmä kriittisten tuotannon tekijöiden jakeluhäiriön hallintaan.

Sähkömarkkinalain säännökset sähkön toimitusvarmuudesta muodostavat laajan kokonaisuuden. Laissa on säännöksiä verkon kehittämismääräyksistä (15 §), toiminnan laatuvaatimuksista (51 §) sekä verkon toiminnan häiriöistä maksettavista korvauksista ja muista seurauksista (97–100 § ja 107 §). Laissa on säädetty myös toiminnan kehittämiseksi asettavista taloudellisista kannustimista (106 §).

Koko Suomen sähköjärjestelmän teknisestä toimivuudesta ja käyttövarmuudesta huolehtii kantaverkonhaltija Fingrid. Se voi asettaa järjestelmävastuun toteuttamiseksi tarpeellisia ehtoja sähkön siirtojärjestelmän sekä siihen liitettyjen voimalaitosten ja kuormien käyttämiselle (SML 45 §).

Alueellisten verkkoyhtiöiden häiriötilanteisiin varautumisessa keskeisessä asemassa ovat säännökset verkonhaltijan varautumissuunnitelmasta (SML 28 §). Sähkömarkkinalain 28 §:n mukaan verkonhaltijan on asianmukaisella suunnittelulla varauduttava sähköverkkoonsa kohdistuviin normaaliolojen häiriötilanteisiin, sähköjärjestelmässä ilmenevien sähkönsaannin häiriöiden edellyttämien säännöstelytoimenpiteiden täytäntöönpanoon ja valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin.

Sähkömarkkinalain 28 §:n 3 momentin mukaan Energiavirastolla on oikeus kuuden kuukauden kuluessa varautumissuunnitelman vastaanottamisesta vaatia verkonhaltijaa tekemään siihen muutoksia, jos se ei täytä säädettyjä vaatimuksia.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan kehittämissuunnitelmassa olisi verkon käyttäjien kohtuullisten tarpeiden mukaisesti kiinnitettävä huomiota sellaisten sähkökäyttöpaikkojen sähkönsaannin varmistamiseen, joihin on sijoittunut yhteiskunnan johtamisen tai turvallisuuden, väestön toimeentulon taikka elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistamisen kannalta tärkeitä toimintoja ja palveluita.

Sähköpulatilannetta koskien hallituksen esityksessä on todettu, että sähkön saatavuus voi vaikeutua muun muassa voimalaitoslakon aikana, kantaverkon häiriötilanteessa tai polttoaineen saannin vaikeutuessa erilaisten kriisien vuoksi. Tällöin jakeluverkonhaltijat voivat joutua säännöstelemään sähkön saantia. Tällaisten harvinaisten, mutta vakavien tilanteiden varalle jakeluverkonhaltijat ovat laatineet suunnitelmat, joilla

pyritään kaikissa oloissa turvaamaan esimerkiksi sairaaloiden ja hälytyskeskusten toiminta. Käytännössä tällainen sähkön saannin säännöstely tarkoittaa ensimmäisessä vaiheessa sähkön saannin rajoittamista siten, että verkon eri alueille toimitetaan sähköä vuorotellen. Sähkön tuottajien, myyjien ja verkonhaltijoiden välillä on valmisteltu toimintaperiaatteet sähköpulan varalta. Periaatteet koskevat niin valtakunnallista sähköpulaa, sitä edeltävää tilannetta kuin myös alueellista pulatilannetta. Periaatteet lähtevät siitä, että sähkön toimitusvelvoitteet täytetään siinä laajuudessa kuin sen on mahdollista. Esteen vallitessa osapuolet rajoittavat toimituksiaan ja myös omaa käyttöään suhteellisesti samoin alueellisin osuuksin kohdistettuna sähkökäyttäjiiin mahdollisimman tasapuolisesti. Rajoitukset luokitellaan tärkeysasteen mukaisesti portaisiin ja elintärkeät toiminnot pyritään jättämään rajoitusten ulkopuolelle.

Eri sähkökäyttöpaikkojen keskeytyskriittisyys liittyy myös verkon kehittämiseen. Sähkömarkkinalain 52 §:n mukaisessa kehittämissuunnitelmassa on verkon käyttäjien kohtuullisten tarpeiden mukaisesti kiinnitettävä huomiota sellaisten sähkökäyttöpaikkojen sähkösaannin varmistamiseen, joihin on sijoittunut yhteiskunnan johtamisen tai turvallisuuden, väestön toimeentulon taikka elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistamisen kannalta tärkeitä toimintoja ja palveluita.

Sähkömarkkinalain 100 §:n mukaan loppukäyttäjällä on ilman eri vaatimusta oikeus korvaukseen sähkönjakelun tai sähkötoimituksen yhtäjaksoisen keskeytymisen perusteella jakeluverkossa. Sähkömarkkinalain 51 §:n mukaan jakeluverkkoa on kehitettävä siten, että jakeluverkon vioittuminen myrskyn tai lumikuorman seurauksena ei aiheuta asemakaava-alueella verkon käyttäjälle yli 6 tuntia kestävästä sähkönjakelun keskeytystä ja asemakaavan ulkopuolisilla alueilla yli 36 tuntia kestävästä sähkönjakelun keskeytystä. Jakeluverkonhaltijan on sähkömarkkinalain 119 §:n siirtymäsäännöksen mukaan päästävä säädettyihin aikarajoihin porrastetusti siten, että vuoden 2023 lopussa toimitusvarmuusvaatimus täyttyy vähintään 75 prosentilla jakeluverkon kaikista käyttäjistä vapaa-ajan asunnot pois lukien. Sähkömarkkinalain säännökset eivät takaa loppukäyttäjille keskeytyksetöntä sähkösaantia. Sähköpula- ja kriisitilanteet voivat kohdistua kaikkiin sähkön loppukäyttäjiiin, myös kotitalouksiin. Sähkömarkkinalain vakiokorvauksia aletaan maksaa, kun häiriöstä aiheutunut sähkökatko on kestänyt vähintään 12 tuntia. Vakiokorvauksia ei makseta sähköpulatilanteissa.

Sähkökäyttöpaikkojen luokittelun perusteet

Huoltovarmuuskeskuksen tilaaman kriittisten sähkökäyttöpaikkojen priorisointia koskevan selvityksen mukaan jaottelu kriittisten asiakkaiden luokittelusta verkkoyhtiöissä vaihtelee jonkin verran. Joillain yhtiöllä luokittelu koskee pelkästään kriittisiä asiakkaita siten, että luokka 1 koskee erittäin keskeytyskriittisiä toimintoja ja alinkin luokka vielä keskeytyskriittisiä toimintoja. Toisilla yhtiöillä taas luokittelu koskee kaikkia sähkökäyttäjiiä siten, että varsinaiset keskeytyskriittiset kohteet on sijoitettu tärkeimpään luokkaan 1 ja muut luokat koskevat esimerkiksi liikekiinteistöjä, tavanomaista asutusta, kaava-alueen ulkopuolista asutusta ja loma-asutusta. Kattavaa selvitystä varautumissuunnitelmien sisällöistä ei kuitenkaan ole tehty, sillä ne eivät ole julkisia.

Varautuminen lähtee ajatuksesta, että myös sähkökäyttäjillä on keskeinen vastuu oman sähköhuollon järjestämisestä. Sähkökäyttäjien tulee suunnitella omaa toimintaansa ja huolehtia muun muassa tarvittavista varavoimajärjestelyistä, jos häiriötön sähkösaanti on tärkeää. Luonteva osa tätä varautumista on huolehtia siitä, että verkko-yhtiöllä on ajantasainen tieto sähkökäyttöpaikkojen kriittisyydestä.

Selvityksessä annettiin suosituksia keskeytyskriittisten sähkökäyttöpaikkojen tunnistamisesta ja tietojen ylläpitämisestä. Keskeistä oli sähkökäyttöpaikkojen keskeytyskriittisyyden selvittäminen ylipäänsä ja tiedon pitäminen ajan tasalla. Tämä olisi verkonhaltijoiden velvollisuus. Sähkökäyttäjällä tulisi olla tieto siitä, kuinka keskeytyskriittiseksi sähkökäyttöpaikka on luokiteltu.

Selvityksen mukaan sähkökäyttöpaikan kriittisyyttä voitaisiin arvioida sähkömarkkinalain perusteluiden mukaisesti esimerkiksi sen perusteella, mikä merkitys sähköntoimitusten keskeytyksillä on yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden, väestön toimeentulon sekä elinkeinoelämän toimintakyvyn kannalta. Priorisoinnissa voitaisiin selvityksen perusteella ottaa huomioon sähköntoimitusten keskeytysten keston vaikutus sähkökäyttöpaikalle. Esimerkiksi Ruotsissa korkeimpaan prioriteettiluokkaan kuuluvat sähkön käyttäjät, joilla on jo lyhyellä aikavälillä (tunteja) suuri merkitys elämälle ja terveydelle.

Energiaviraston ohjeistuksessa verkonhaltijoita on ohjeistettu kuvaamaan, miten kriittiset sähkökäyttöpaikat on määritelty ja huomioitu varautumisessa ja vakavissa häiriötilanteissa sekä määrittely tehty yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Tarkempaa ohjeistusta ei ole annettu.

Huoltovarmuuskeskuksen tilaaman kriittisten sähkökäyttöpaikkojen priorisointia koskevan selvityksen mukaan selkein ja ohjaavin sähkökäyttäjien priorisointilistaus saataisiin, jos kansallisesti esitettäisiin valmiit luokat, joihin erilaiset sähkökäyttöpaikat olisi luokiteltava. Lisäksi selvityksessä esitetään laaja luettelo toimialoista ja toimijoista, joiden sähkökäyttöpaikat saattavat olla keskeytyskriittisiä ja joiden mahdollinen keskeytyskriittisyys verkkoyhtiöiden tulisi tunnistaa. Keskeytyskriittisten sähkökäyttöpaikkojen määrittelyssä ja priorisoinnissa on jossain määrin mahdollista ottaa huomioon, mitkä mahdollisuudet sähkökäyttäjällä on varautua sähkökatkoksiin omalla varavoimallaan.

Ehdotuksen sisältö

Ehdotetulla asetuksella annettaisiin säädökset kriittisten sähkökäyttöpaikkojen määrittämiseksi sekä myös muiden sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestyksen asettamisesta sähkömarkkinalain 28 §:n 2 momentin nojalla. Varautumissuunnitelman sisältöä tarkentavat säännökset voivat koskea yhteiskunnan johtamisen tai turvallisuuden, väestön toimeentulon taikka elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistamiseksi tarpeellista sähköverkkojen toiminnan sekä sähkönsiirron tai -jakelun järjestelyä.

1 §. Soveltamisala

Ensimmäisessä pykälässä säädettäisiin asetuksen soveltamisalasta. Ehdotetulla asetuksella määritettäisiin kriittiset sähkökäyttöpaikat sekä säädettäisiin sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestyksestä erilaisia sähköverkkoon kohdistuvien normaaliolojen

häiriötilanteita, sähköpulaa ja valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitettuja poikkeusoloja varten siten, että turvataan mahdollisimman häiriötön sähkösaanti yhteiskunnan toiminnan turvaamiseksi.

Sähkömarkkinalain 28 §:n 1 momentin mukainen sähköjärjestelmässä ilmenevien sähkösaannin häiriöiden edellyttämien säännöstelytoimenpiteiden täytäntöönpano tarkoittaa toimia sähköpulassa. Sähkön saatavuus voi vaikeutua muun muassa voimalaitoslakon aikana, kantaverkon häiriötilanteessa tai polttoaineen saannin vaikeutuksessa erilaisten kriisien vuoksi. Tällöin jakeluverkonhaltijat voivat joutua säännöstelemään sähkön saantia.

Kriittisten sähkökäyttöpaikkojen nimeäminen ja sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestys olisivat osa verkkohaltijan varautumissuunnitelmaa.

Luokittelua ei sovellettaisi keskeytystilanteisiin, joissa sähkönjakelu asiakkaille joudutaan keskeyttämään esimerkiksi huolto- ja korjaustöiden vuoksi tai yksittäisestä vikaantumisesta johtuen. Lisäksi sähkökäyttöpaikkojen kriittisyys voi vaihdella sähköpulan ja muiden kriisi- ja keskeytystilanteiden välillä. Verkonhaltija arvioi, miten se luokittelee sähkökäyttöpaikat sähköpulassa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Kaikkein kriittisimpien sähkökäyttöpaikkojen luokittelun kansallisella tasolla sekä luokitteluperusteiden yhdenmukaistamisen tarkoituksena on lisätä yleistä tietoisuutta luokitellusta sekä yhdenmukaistaa verkkohaltijoiden varautumissuunnitelmien luokitteluperiaatteita. Viime kädessä tarkoitetaan minimoida mahdollisesta häiriöstä, poikkeusoloista tai sähköpulasta aiheutuvat haitat yhteiskunnan toiminnalle. Sähkökäyttöpaikat tulisi luokitella useaan eri luokkaan sen perusteella, kuinka keskeytyskriittisiä ne ovat. Tärkeää on, että kriittiset sähkökäyttäjät myös tietävät oman luokittelunsa.

Sähkökäyttöpaikkojen kriittisyysluokittelu yhdenmukaistaa verkkohaltijoiden käytäntöjä ja parantaa siten alueellista yhdenvertaisuutta asettamalla saman tyyppiset toiminnot samalle etusijajärjestykselle sen mukaan mikä merkitys sähkötoimitusten keskeytyksillä on yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden, väestön toimeentulon sekä elinkeinoelämän toimintakyvyn kannalta ja kuinka pitkäksi aikaa sähkökäyttöpaikan sähkösaanti voidaan katkaista.

Järjestelmävastaava kantaverkonhaltija voi järjestelmävastuun nojalla viime kädessä määrätä jakeluverkonhaltijoita vähentämään kulutusta alueellaan, jotta sähköjärjestelmä ei romahtaisi kokonaan sähköpulan takia. Sähköpulassa verkkoyhtiöt toteuttavat ennalta laadittuja sähkön käyttöpaikkojen irtikytkentäsuunnitelmia, jolloin eri sähkökäyttöpaikkojen kriittisyys voidaan ottaa paremmin huomioon. Kriittisten sähkökäyttöpaikkojen lukumäärä tulee kuitenkin olla rajattu, jotta verkkoyhtiöllä on käytännössä mahdollista toteuttaa kantaverkkoyhtiön vaatima sähkökäytön vähentäminen. Kriittisten sähkökäyttöpaikkojen määrää joudutaan väistämättä rajaamaan häiriötilanteissa, sähköpulassa sekä poikkeusoloissa, eikä arviota kriittisyydestä voida jättää yksin sähkökäyttäjän päätettäväksi. Häiriötilanteet sähköverkoissa voivat olla moninaisia ja eteen voi tulla tilanteita, joissa sähköt pystytään palauttamaan vähemmän kriittisille asiakkaille huomattavasti kriittisiä asiakkaita nopeammin.

Valtioneuvoston uusimman huoltovarmuusselontekoluonnoksen mukaan kriittinen infrastruktuuri voidaan määritellä yhteiskunnan perusrakenteiksi ja järjestelmiksi, joita ilman yhteiskunnan elintärkeät toiminnot pysähtyvät. Esimerkkejä kriittisistä infrastruktuureista ovat sähkön kanta- ja siirtoverkot, lämpölaitokset ja lämmönjakeluverkot, matkaviestintäverkot, väestötietojärjestelmä ja paikantamisjärjestelmät, palvelincentraalit, tie- ja raideverkosto, vesilaitokset, sairaalat ja logistiikkakeskukset. Esimerkkejä kriittisistä palveluista ja tuotannosta ovat sähkön tuotanto ja siirto, lämmöntuotanto- ja jakelu, tietoliikenneyhteydet, tietovarannot, logistiset toimitusketjut, vedenjakelu ja jätehuolto, sosiaali- ja terveydenhuolto, alku- ja elintarviketuotanto ja media. Valtioneuvoston ajankohtaiselonteon mukaan erityisiä painopisteitä kriittisen infrastruktuurin toimintakyvyn turvaamisessa on muun muassa energiasaannin varmistaminen.

2 §. Kriittiset sähkökäyttöpaikat

Toisessa pykälässä säädettäisiin kriittisten sähkökäyttöpaikkojen sisällyttämisestä sähköverkonhaltijan varautumissuunnitelmaan. Sähkökäyttöpaikkojen kriittisyys määräytyisi sen perustella, mikä merkitys sähköntoimitusten keskeytyksillä on erityisesti yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden kannalta välttämättömille toiminoille. Tarkoituksena on, että näiden kaikkein kriittisimpien sähkökäyttöpaikkojen sähkönsaanti turvattaisiin ensisijaisesti. Kriittisten sähkökäyttöpaikkojen määrittäminen ei kuitenkaan poista lähtökohtaa siitä, että käyttöpaikat ovat itse vastuussa varautumisestaan sähkökatkojen varalta. Kriittisen sähkökäyttöpaikan sähkö voi katketa monesta syystä, esimerkiksi komponenttien vikaantumisen tai verkoston vaurioitumisen myötä.

Sähköpulatilanteeseen varautumisessa verkkoyhtiöiden tulisi pyrkiä jättämään keskeytyskriittiset kohteet mahdollisuuksien mukaan rajoitusten ulkopuolelle. Sama koskisi erilaisia häiriötilanteita ja poikkeusoloja ja niistä palautumista. Kriittisiä sähkökäyttöpaikkoja tunnistettaessa on katsottu ensisijaiseksi turvata yhteiskunnan tärkeimpien toimintojen ylläpito. Sähköpulassa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kriittisten sähkökäyttöpaikkojen painotus voi olla eri erimerkiksi palauttamisjärjestyksen tai tärkeyden osalta.

Pykälän 2 momentissa säädetään kriittisistä sähkökäyttökohteista. Nämä kriittiset sähkökäyttöpaikat kuuluvat turvallisuuden, terveydenhuollon, kriittiseen infrastruktuuriin ja energianhuoltoon ja näiden kriittisten käyttöpaikkojen sähkönsaannin ensisijaisen turvaamisen tarkoituksena säilyttää yhteiskunnan tärkeimpien toimintojen ylläpito. Kriittisten sähkökäyttäjien luokittelu perustuu osin huoltovarmuusselontekoksen selvityksessä läpikäytyihin verkkoyhtiöiden käytäntöihin sekä varautumissuunnitelmien sisältöä valvovan Energiaviraston tiedossa oleviin verkonhaltijoiden kriittisyysluokittelun perusteisiin.

Pykälän 2 momentin mukaan kriittisiä sähkökäyttöpaikkoja olisivat yhdyskuntien vesihuoltopalveluiden laitosten keskeiset kohteet, joilla on erityistä terveydensuojellista tai ympäristönsuojellista merkitystä, häiriöttömän sähköntoimituksen jatkamisen tai palauttamisen kannalta välttämättömät kantaverkonhaltijan, sähkönjakeluverkonhaltijoiden ja sähköntuottajien valvomot, sähköasemat, merkittävät sähköva-

rastot ja sähköntuotantolaitokset sekä näiden käyttämät viestintäverkot, kaasun siirtoverkon keskeiset kohteet, taajamien ja kaupunkien kaukolämmöntuotannon kiinteän polttoaineen lämpökeskukset ja muut keskeisimmät lämpökeskukset ja pumppaamot sekä valvomot, patoturvallisuuslain (494/2009) mukaiset 1-luokan padot ja ne 2-luokan padot joilta on laadittu patoturvallisuusviranomaisen päätöksellä vahingonvaaraselvitys, keskeiset kansainväliset lentokenttäasetuksen 2006/901 6§:n mukaiset rajanylityspaikat lentoliikenteessä, liikenteen ohjaus- ja hallintapalvelua ja lennonvarmistuspalvelua tarjoavien toimijoiden ja meripelastuskeskuksen maa-, meri-, raide- ja lentoliikenteen keskeiset valvomokohteet sekä rataverkon ja metroliikenteen keskeiset sähköradan käyttöpaikat, poliisi- ja pelastuslaitokset, Keskusrikospoliisi, Poliisihallitus sekä hätäkeskukset, sairaalat ja sosiaali- ja terveydenhuollon päivystykselliset yksiköt sekä sellaiset laitokset ja asumispalveluyksiköt, joissa on käytössä elämää ylläpitäviä laitteita ja Veripalvelun päätoimipaikka, ulkomaankaupan ja huoltovarmuuden kannalta keskeiset satamat, vankilat ja säilöönottokeskukset, viranomaisradioverkonviestinnän tukiasemat ja näihin viranomaisviestintään liittyvät konesalit, muiden yleisen viestintäverkkojen keskeisimmät kohdat sekä Yleisradio Oy:n radio- ja TV-lähetysten välittämiseen tarvittavat tieto- ja viestintäjärjestelmät käyttämät radiomastot sekä yhteiskunnan johtamisen kannalta keskeiset valtion viranomaiset, maanpuolustuksen ja Tullin keskeiset kohteet, sekä kuntien johtokeskukset ja evakuoitikeskukset sekä niiden varapaikat.

Sähkökäyttäjien olisi hyvä huomioida, että jakeluverkonhaltijalle ei välttämättä verkkosopimusta tehtäessä ole tietoa käyttöpaikan kriittisyydestä. Pykälän 2 momentin mukaisen kriittisen sähkönkäyttöpaikan olisikin hyvä olla aktiivinen asiassa ja varmistaa, että kriittisyysluokitus on tehty oikein, jos jakeluverkonhaltija ei asiakkaalle tällaista ilmoitusta ole tehnyt.

Maanpuolustuksen ja rajavalvonnan kannalta keskeisten kohteiden sähkönsaannista vastaa puolustusvoimat ja rajavartiolaitos itsenäisesti, eikä niitä sen vuoksi huomioida asetuksen kriittisten sähkönkäyttäjien luokituksessa maanpuolustuksen keskeisiä kohteita lukuun ottamatta.

Yhteiskunnan johtamisen kannalta keskeisiä valtion viranomaisia ovat ainakin valtioneuvosto, eduskunta ja presidentin kanslia, muttei kuitenkaan ministeriöiden alaiset viranomaiset lukuun ottamatta tässä pykälässä erikseen mainittuja toimijoita.

Pykälän 2 momentin mukaisia kriittisiä sähkönkäyttöpaikkoja ei ole lueteltu niiden etujärjestyksessä. Koska kriittisten sähkönkäyttöpaikkojen sähkönsaanti pyritään turvaamaan, kriittiseksi luokiteltujen sähkönkäyttöpaikkojen lukumäärä ei saisi olla kovin suuri.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että järjestelmävastaava kantaverkonhaltija voisi omassa varautumissuunnitelmassaan poiketa 1 momentin mukaisesta luokittelusta. Kantaverkon rooli ja asiakaskunta poikkeavat muista verkonhaltijoista merkittävästi. Kantaverkkoon on liittyneenä jakeluverkonhaltijat, suuret voimalaitosyksiköt, prosessiteollisuuden kohteet ja muut suuret sähkönkäyttäjät. Tällöin suoraa Fingridin verkkoon kytkettyneitä sähkönkäyttöpaikkoja on vain rajallisesti. Kantaverkonhaltija vastaa koko sähköjärjestelmän teknisestä toimivuudesta ja käyttövarmuudesta sekä

mahdollisuuksien mukaan pyrkii omalta osaltaan turvaamaan 2 §:ssä listattujen yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden kannalta välttämättömien toimintojen sähkösaannin. Kantaverkonhaltija katsoo asiakkaidensa kriittisyyttä ennen kaikkea sähköjärjestelmän tarpeiden näkökulmasta.

3 §. Muiden sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestys

Pykälän ensimmäisessä momentissa asetettaisiin verkonhaltijoille velvoite luokitella varautumissuunitelmassa muut kuin 2 §:n mukaiset kriittiset sähkökäyttöpaikat kriittisyys häiriö- ja sähköpulatilanteissa ja poikkeusoloissa yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden, väestön toimeentulon sekä elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistamiseksi. Kaikki sähkökäyttöpaikat olisi luokiteltava. Etusijajärjestyksen määrittämisessä on huomioitu muun muassa varautumissuunnitelmien sisältöä valvovan Energiaviraston tiedot verkonhaltijoiden luokitteluperusteisiin.

Käyttöpaikkojen luokitteluperiaatteissa olisi kiinnitettävä huomiota sellaisten sähkökäyttöpaikkojen sähkösaannin varmistamiseen, joihin on sijoittunut yhteiskunnan johtamisen tai turvallisuuden, väestön toimeentulon taikka elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistamisen kannalta tärkeitä toimintoja ja palveluita.

Yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden, väestön toimeentulon sekä elinkeinoelämän toimintakyky kannalta keskeisiä toimialoja ja toimijatyyppejä ovat yhteiskunnan johtaminen ja julkishallinto, pelastustoimi, poliisi ja hätäkeskukset; sosiaali- ja terveydenhoidon yksiköt, kuten sairaalat, terveyskeskukset ja hoitolaitokset sekä muut alan toimijat, kuten apteekit, laboratoriot ja lääkevarastot; viestintä ja digitaalinen infrastruktuuri, kuten viestintäverkot, puhelin ja laajakaistapalvelujen tarjoajat, televisio- ja radioverkkojen tarjoajat sekä muut digitaalisen infrastruktuurin tarjoajat; sähköntuotanto ja –siirto; muu energiantuotanto, siirto ja myynti, kuten kaukolämpö- ja kaukojäähdytys, öljy ja kaasuala sekä polttoaineenjakelu; ilma-, raide, vesi- ja tie liikenne, esimerkiksi lentoasemat, satamat ja tieviranomaiset, eri liikennemuotojen liikenteenvalvontajärjestelmät ja ohjauskeskukset; päiväkodit, koulut ja oppilaitokset; teollisuustoiminta, erityisesti kriittinen tai prosessiherkkä teollisuus kuten Seveso-laitokset, maatalous, patoturvallisuuskohteet; sekä kaupan ala (erityisesti päivittäistavarakauppa), pankkitoiminta ja finanssimarkkinat sekä ravintolat.

Pykälän toinen momentti koskisi sähkökäyttöpaikkojen luokittelua. Luokittelussa sähkökäyttöpaikat olisi luokiteltava vähintään kolmeen eri kriittisyysryhmään. Luokittelussa olisi ensinnäkin huomioitava sähkökäyttöpaikat, joiden sähkösaannin keskeyttämistä on vältettävä. Lisäksi on luokiteltava sähkökäyttöpaikat, joiden sähkösaanti voi keskeytyä lyhyeksi ajaksi sekä sellaiset sähkökäyttöpaikat, joiden sähkösaanti voi keskeytyä pidemmäksi ajaksi. Lyhyellä ajalla tarkoitetaan noin kahden tunnin yhtäjaksoista keskeytystä. Pidemmällä ajalla tarkoitetaan lyhyttä aikaa pidempää ajanjaksoa. Tämä tarkoittaisi toisin sanoen käyttökohdetta, jonka sähkösaanti voidaan katkaista pidemmäksi ajaksi ja toiminnot tarpeen mukaan ajaa alas tai jopa siirtää muualle. Verkonhaltijoilla on tämän momentin nojalla vapaus luoda tarvitsemansa määrä alaluokkia riittävän luokittelun varmistamiseksi.

Esimerkkinä sähkökäyttöpaikasta, jonka sähkösaanti voi keskeytyä lyhyeksi ajaksi voi mainita esimerkiksi päiväkodit, koulut ja oppilaitokset. Esimerkkinä käyttökoh-teista, joiden sähkösaanti voisi keskeytyä pidemmäksi ajaksi ovat uima- ja jäähallit edellyttäen, että toiminnot ajetaan alas hallitusti.

4 §. Varautumissuunnitelman päivittäminen

Verkonhaltijan olisi tämän pykälän mukaisesti päivitettävä sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestys tämä asetuksen vaatimusten mukaisesti varautumissuunnitelman päi-vittämisen yhteydessä. Muiden sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestyksen luokittelun tarkastaminen ei ole sillä tavoin olennainen olosuhteiden muutos, että se pitäisi tehdä välittömästi asetuksen voimaan tullessa. Varautumissuunnitelmia päivitettäisiin säh-könkäyttöpaikoissa tapahtuneiden muutosten johdosta vähintään kolmen vuoden vä-lein.

5 §. Sähkökäyttöpaikalle ilmoittaminen

Pykälässä säädettäisiin verkkonhaltijan ilmoitusvelvollisuudesta. Verkonhaltijan tulisi ilmoittaa sähkökäyttöpaikalle, jos kyseinen käyttöpaikka on 2 §:n mukainen kriitti-nen sähkökäyttöpaikka. Tällä varmistettaisiin, että verkkonhaltija on tietoinen säh-könkäyttöpaikan kriittisyydestä ja että asiakas tietää tulleensa luokitelluksi kriit-tiseksi käyttöpaikaksi. Ilmoitusvelvollisuus ei koskisi 3 §:n mukaisia muita sähkön-käyttöpaikkoja.

6 §. Voimaantulo

Asetus tulisi voimaan 9 päivänä joulukuuta 2022. Poiketen siitä, mitä 4 §:n 1 mo-mentissa säädetään, verkkonhaltijan olisi päivitettävä varautumissuunnitelmansa en-simmäisen kerran kriittisten sähkökäyttöpaikkojen osalta kuukauden kuluessa ase-tuksen voimaantulosta. Näin toimien ensi talven mahdollisia sähköpulatilanteita en-nakoiden kaikkein kriittisimpien sähkökäyttöpaikkojen luokittelu olisi ajan tasalla.

Ehdotuksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Asetusehdotus tukee tavoitetta minimoida mahdollisesta sähköpulasta tai häiriötilan-teista ja poikkeusoloista aiheutuvat haitat ja turvata yhteiskunnan mahdollisimman häiriötön toiminta. Verkkoyhtiöiden varautumisessa häiriö - ja sähköpulatilanteisiin ja poikkeusoloihin keskeisessä asemassa on jo nykyisin varautumissuunnitelman si-sältö.

Ehdotuksella yhdenmukaistetaan kaikkein kriittisimpien sähkökäyttöpaikkojen luo-kittelu sekä laajennetaan velvoite luokitella kaikki yhteiskunnan johtamisen ja turval-lisuuden, väestön toimeentulon sekä elinkeinoelämän toimintakyky kannalta keskei-set sähkökäyttökohteet. Lähtökohtaisesti kriittisten sähkökäyttöpaikkojen määrit-tely parantaa yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden varmistamisen edellytyksiä häiriö- ja sähköpulatilanteissa ja poikkeusoloissa.

Koska velvoite luokitteluun on jo verkkoyhtiöillä olemassa, arvioidaan muutokset verkonhaltijoiden varautumissuunnitelmiin pieniksi. Muiden sähkökäyttäjien etusijajärjestyksen asettamisen osalta muutoksia luokitteluun saattaa tulla luokitteluperiaatteiden muuttumisen vuoksi, jolloin käyttöpaikkojen nykyiset luokat saattavat muuttua.

Vaikutukset sähkökäyttäjiin ei arvioida olevan merkittäviä, sillä sähkökäyttäjien tulee joka tapauksessa huolehtia omasta varautumisestaan sähköpulan, poikkeusolojen ja häiriötilanteiden vuoksi. Kriittisten sähkökäyttäjien listauksen ei arvioida vaikuttavan verkonhaltijoiden varautumissuunnitelmiin suuresti. Varautumissuunnitelmien arvioidaan suurelta osin kattavan jo tällä hetkellä 2 pykälässä tunnustetut kriittiset sähkökäyttöpaikat. Muiden käyttöpaikkojen osalta asetus voi parantaa näiden asemaa, jos toimipaikkaa ei esimerkiksi aiemmin ole luokiteltu. Etusijajärjestyksen asettaminen ei poista sähkökäyttöpaikkojen oman varautumisen tärkeyttä. Toimintatapojen yhtenäistämisen voidaan arvioida parantavan yhteiskunnan kykyä toimia poikkeusoloissa. Säännöksillä luodaan ymmärrystä ja läpinäkyvyyttä olemassa olevista käytännöistä.

Asetuksella ei myöskään katsota olevan merkittäviä markkinavaikutuksia.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Energiavirasto valvoo toimivaltansa puitteissa jakeluverkonhaltijoiden varautumissuunnitelmien laatimista ja niiden päivittämistä. Ehdotuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia viranomaistoimintaan.

Asian valmistelu ja lausuntopalaute

Asetusehdotus on valmisteltu virkatyönä työ- ja elinkeinoministeriössä varautumisen ministerityöryhmän pyynnöstä. Ehdotuksen taustalla on huoltovarmuuskeskuksen vuonna 2021 tilaama selvitys kriittisten sähkökäyttöpaikkojen priorisoinnista, johon ehdotus pohjaa. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö on käynyt keskustelua sidosryhmien kanssa kriittisten sähkökäyttäjien tunnistamiseksi ja sähkökäyttäjien etusijajärjestyksen laatimiseksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö pyysi lausuntoja luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi varautumissuunnitelmaan sisällytettävästä sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestyksestä 29 taholta. Lausuntoaika oli 1.11.2022-15.11.2022. Lausuntoja saatiin määräaikaan mennessä yhteensä 90 kappaletta. Lausuntoja saatiin valtion- ja kuntien viranomaisilta, etujärjestöiltä sekä yrityksiltä ja yksityishenkilöiltä. Lausuntopalaute on käsitelty alla teemoittain.

Sähköpula sekä häiriö- ja kriisitilanteet

Energiateollisuus toi esiin, että sähköpula ja suurhäiriö ovat keskenään hyvin erilaisia tilanteita. Sähköpulassa toteutettavissa lyhyissä sähkökatkoissa ja suurhäiriöitä koskevassa sähköjen palautuksessa priorisoitavat kohteet voivat myös perustellusti poiketa toisistaan. Näistä syistä Energiateollisuus ja Suomen Lähienergialiitto ehdottivat sähköpulan ja muiden häiriö- ja kriisitilanteiden kriittisten sähkökäyttökohteiden

erottamista toisistaan. Myös Elenia esitti asetukseen uutta erillistä pykälää koskemaan sähköpulatilanteiden etusijajärjestystä.

Ehdotusta ei voida kuitenkaan tällä aikataululla toteuttaa, mutta se huomioidaan mahdollisessa myöhemmässä jatkovalmistelussa.

Sähköpulan osalta verkonhaltijan tulisi Suomen Erillisverkkojen mukaan huomioida, että kiertävät sähkökatkot eivät kohdistuisi samaan tukiasemaan useammin kuin kahden vuorokauden syklissä, jotta tukiasemien akustot ehtivät latautua ennen mahdollista seuraavaa sähkökatkoa.

Asetuksen soveltamisala

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) totesi lausunnossaan, että asetusehdotuksen 2 §:ssä ei ole säädetty sähkökäyttöpaikkojen luokittelukriteereistä, mikä on ongelmallista elinkeinovapauden kannalta, jos luokittelu jää yksityisille sähköyhtiöille. MMM esitti, että 2 §:ää tulisi rajata siten, että luokittelussa voitaisiin ottaa huomioon vain laissa mainitut perusteet, eikä asetuksen perustelujen kautta voida laajentaa asetuksenantovaltuuden rajaa koskemaan esimerkiksi kouluja ja oppilaitoksia.

Asetuksella voidaan säätää varautumissuunnitelman sisällöstä. Säännökset voivat koskea yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden, väestön toimeentulon sekä elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistamiseksi tarpeellista sähköverkkojen toiminnan sekä sähkönsiirron ja -jakelun järjestelyä. Sähkön kriittisyysluokittelun osalta huomioidaan voidaan lähtökohtaisesti ottaa oheiset tavoitteet. Asetuksella on kuitenkin haluttu rajata kriittisimmät sähkökäyttöpaikat ainoastaan yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden kannalta kaikkein kriittisimpiin kohteisiin. Tällöin esimerkiksi koulut ja oppilaitokset ovat automaattisesti 2 §:n soveltamisalan ulkopuolella.

Medialiitto totesi lausunnossaan, että ehdotus ei näytä täyttävän perustelumuiustiossa viitattujen lainsäädännön ja prosessien mukaisia kriittisyysmäärittelyjä, koska niissä on lähtökohtana myös elinkeinoelämän toimintakyvyn turvaaminen. EK katsoi, ettei voi hyväksyä asetusta sellaisenaan, koska asetusluonnoksen 2 §:ssä ei ole mainittu elinkeinoelämän kriittisiä kohteita harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta. Tältä osin todettakoon, että 2 §:n soveltamisala on rajattu ainoastaan yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden kannalta välttämättömien toimintojen turvaamiseen. Elinkeinoelämän toimintaedellytykset turvataan 3 §:n soveltamisalassa.

Eräs yksityishenkilö ehdotti, että sähkömarkkinalakiin valmisteltaisiin nimenomaiset säännökset sähköpulasta johtuvista toimivaltuuksista ja niiden käytön perusteista. Hän näki ongelmallisena, että verkonhaltijat käyttävät ilman kunnollisia lakiin perustuvia valtuuksia toimivaltaa, joka voi johtaa sähkökäyttäjille enemmän haittaa aiheuttaviin rajoituksiin kuin valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttö. Lausunto huomioidaan myöhemmässä lainsäädäntötyössä.

Kriittiset sähkökäyttökohteet

Gasgrid Finland Oy esitti lausunnossaan kriittisten kaasun siirtoinfrastruktuurien sisällyttämistä asetukseen, jotta kaasun ja sähkön saatavuuden toimitusvarmuutta voidaan edelleen turvata tukien siten yhteiskunnan toimivuutta. Kaasun kriittinen siirtoverkko lisätään asetukseen kaasun toimitusvarmuuden parantamiseksi.

Suomen satamaliitto toi esiin lausunnossaan, että asetusehdotusta yksityiskohtaisempi kansallinen luokittelu saattaisi etusijojen läpinäkyvyyttä lisätessään samalla jäykistää tilannesidonnaista toteuttamista. Tämä näkökulma on ollut lähtökohtana asetusta laadittaessa, jotta jakeluverkonhaltijoilla säilyy riittävä liikkumatila.

Suurin osa lausunnonantajista toivoi omia käyttöpaikkojaan asetuksen 2 §:n kriittiseksi käyttöpaikoiksi. Suuri osa näistä käyttöpaikoista ei ole asetuksen soveltamisalan eikä 2 §:n mukaisesti kriittisiä. Tämän lisäksi lausuntopalautteessa täsmennettiin useilta osin kriittisten sähkönkäyttöpaikkojen määrittelyssä käytettyä terminologiaa.

Muiden käyttökohteiden luokittelu

ETL, MTK, Rakli ja Suomen sähkökäyttäjät katsoivat 3 §:n luokituksen olevan liian suppea ja sähkön käyttöpaikkojen luokkia pitäisi olla useampi kuin kaksi. Suomen sähkökäyttäjät ehdottivat asetusehdotuksen 3 §:n luokitukseen lisättäväksi sähkönkäyttöpaikkoja, joiden sähkönsaantia ei suositella edes lyhytaikaisesti keskeytettävän. Lausuntopalautteen perusteella asetuksen 3 §:ään on otettu uusi sähkönkäyttöpaikkaluokka, jonka tarkoituksena on huomioida toimijat, joiden sähkönsaannin keskeyttämistä on vältettävä. Pykälässä pyritään huomioimaan nyt myös väestön toimeentulon sekä elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistamiseen liittyvät käyttöpaikat, joiden sähkönsaannin keskeyttämistä olisi vältettävä.

Suomen Omakotiliiton, FiComin ja Oulun Energia Sähköverkon lausunnoissa toivottiin täydentämään sitä, mitä aikamääreillä siitä, että sähköt voidaan katkaista ”lyhyeksi aikaa” ja ”pidemmäksi ajaksi”, tarkoitetaan. Muistiossa on selvennetty, että lyhyt aika tarkoittaa noin kahta tuntia ja pidempi aika viittaa lyhyttä aikaa pidempään ajanjaksoon eli sellaiseen käyttöpaikkaan, jonka sähköntoimitus voidaan katkaista ja esimerkiksi toiminnot ajaa alas useammaksi tunniksi tai päiväksi. Verkonhaltijoilla on kuitenkin asetuksen nojalla vapaus luoda tarvitsemansa määrä alaluokkia 3 §:n mukaiseen määrittelyyn.

Salassapito

Puolustusvoimien pääesikunta korosti sen tärkeyttä, että sähkönkäyttöpaikkojen etusijajärjestys on jatkossakin salassa pidettävä tieto, eikä jatkossakaan luoda valtakunnallisia luetteloita ensisijaisista kohteista.

Tiedonsaanti

ETL esitti lisättäväksi asiakkaan tiedonsaantioikeutta oman käyttöpaikkansa luokitukselta verkonhaltijan varautumissuunnitelmassa sekä oikeutta käynnistää verkonhaltijan kanssa keskustelun luokitukselta. Suomen Omakotiliitto pohti, kuuluuko tiedonsaantioikeus myös 3 §:n mukaisille käyttöpaikoille. NEOT ehdotti lausunnossaan, että verkonhaltijan tulisi ilmoittaa myös 3 §:n mukaisille sähkönkäyttöpaikoille

heidän luokituksensa. Paikallisvoiman, Vaasan Sähkön ja Vaasan Sähköverkon mukaan kriittisten sähkökäyttöpaikkojen toimijoiden tulisi tiedottaa verkonhaltijalle omasta kriittisyydestään, minkä jälkeen verkonhaltija huomioisi nämä omassa varautumissuunnitelmassaan. FiCom ehdotti lausunnossaan perustelumuistioon tarkennusta siitä, tuleeko yrityksen ilmoittaa jakeluverkonhaltijalle televerkon keskeisimmistä kohdista. Yleisradio piti jakeluverkonhaltijan ilmoitusvelvollisuutta tärkeänä, jotta yhtiöllä olisi tieto kaikkien toimipaikkojen kriittisyysluokittelusta ja että luokittelu olisi selkeä ja yhtenäinen.

Asetusehdotuksen 4 §:n toisen momentin mukaan verkonhaltija ilmoittaa käyttöpai- kalle, mikäli kyseessä on 2 §:n mukainen kriittinen käyttöpaiikka. Käyttöpaiikka voi tämän lisäksi olla yhteydessä jakeluverkonhaltijaan oman käyttöpaiikan kriittisyyden varmistamiseksi. Tähän asetukseen ei kuitenkaan voida lain asetuksenantovaltuuden rajauksen vuoksi asettaa ehdotetun mukaista tiedonantovelvoitetta sähkökäyttöpai- kalle.

Varautumissuunnitelmien päivittäminen

Useat lausunnonantajat loppukäyttäjäpuolelta esittivät, että 3 §:n sähkökäyttöpai- kkojen luokittelun aikataulua tulisi edellyttää asetuksessa kaavailtua nopeampaa aika- taulua. Osa lausunnonantajista toivoi myös muiden käyttöpaiikkojen päivittämistä kriittisten sähkökäyttöpaikkojen kanssa samanaikaisesti yhden kuukauden kuluessa asetuksen voimaantulosta. Muiden käyttöpaiikkojen päivittäminen samalla kriittisten käyttöpaiikkojen päivittämisen yhteydessä aiheuttaisi verkonhaltijoilla kohtuuttoman työkuorman kuukauden aikana tehtäväksi. Ehdotettu päivitysaikataulu voisi jopa vaa- rantaa kriittisten käyttöpaiikkojen päivittämisen verkonhaltijoiden varautumissuunni- telmien ehdotetussa kuukauden aikataulussa siten, että muutokset saadaan tehtyä vuoden alkuun mennessä.

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

Lainsäädännön arviointineuvosto antoi lausuntonsa asetusehdotuksesta 5.12.2022. Lausunnossa todettiin, että sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestystä koskevassa pe- rustelumuistiossa on kuvattu asian taustaa ja tavoitetta. Perustelumuistiosta saa arvi- ointineuvoston mukaan yleisen tason käsityksen sähkökäytön etusijajärjestyksestä. Käytännön vaikutukset yhteiskunnan toimintaan jäävät kuitenkin sen mukaan epäsel- viksi häiriö- ja poikkeustilanteissa.

Perustelumuistiossa on arviointineuvoston palautteen perusteella pyritty tarkemmin kuvaamaan sähköpula- ja häiriötilanteita ja samalla sanoittamaan ehdotuksen käytän- nön vaikutuksia yhteiskunnan toimintaan. Ehdotuksen vaikutusten arviointi on kes- kittynyt siihen, miten asetusehdotus muuttaa voimassaolevaan lainsäädännön mukai- sia käytäntöjä, eikä siinä sen vuoksi ole arvioitu nykyisen toimintamallin yhteiskun- nallisia vaikutuksia asetuksen tuomia muutoksia laajemmin.

Voimaantulo

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 9 joulukuuta 2022.